

ОКРЕМІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ НА ПОСАДУ СУДДІ

В Україні відбуваються глибинні процеси утвердження демократії, розбудови правової держави, у тому числі і в царині праці. В ході правових реформ приймається широке коло нормативно-правових актів щодо реалізації громадянами конституційного права на працю. Особливо актуальним є питання щодо реалізації права на працю у якості судді.

В сучасних умовах державотворення на порядку денному перед державою і суспільством постає надзвичайно важливе питання щодо проведення масштабної реформи в частині захисту прав і свобод громадян де судова влада відіграє найголовнішу роль. А тому не випадково актуалізується питання щодо чіткого окреслення юридичних фактів (які є підставою виникнення трудових відносин судді) в процесі проведення конкурсу, визначення кваліфікації суддів та порядку їх призначення та звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності тощо.

Україна нині перебуває на шляху важливих реформ. Одним із пріоритетів української влади є відновлення системи правосуддя

та довіри до неї українського суспільства. У цьому процесі Вища кваліфікаційна комісія суддів України є однією з ключових інстанцій, оскільки створює умови для забезпечення судів високопрофесійними кадрами. Вища кваліфікаційна комісія суддів України є постійно діючим органом у системі судоустрою України, який відповідає за формування суддівського корпусу. Відповідно до статті 93 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» до повноважень Комісії належить здійснення добору кандидатів для призначення на посаду судді (у тому числі організує проведення щодо них спеціальної перевірки відповідно до закону та приймає кваліфікаційний іспит), забезпечення їх належного кваліфікаційного рівня, вносить до Вищої ради правосуддя рекомендацію про призначення кандидата на посаду судді, проведення кваліфікаційного оцінювання судді визначає потреби у державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді у Національній школі суддів України; затверджує форму і зміст заяви про участь у доборі кандидатів на посаду судді, анкети кандидата на посаду судді, порядок складення відбіркового іспиту та методику оцінювання його результатів, порядок проходження спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методику оцінювання кандидатів, положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, порядок формування і ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді) та інші процедури та повноваження, передбачені законом.

У межах реалізації другого етапу судової реформи 2 червня 2016 року Верховна Рада України ухвалила зміни до Конституції України в частині правосуддя, а також нову редакцію Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Ці законодавчі акти передбачають розширення повноважень Комісії щодо добору суддів, здійснення кваліфікаційного оцінювання всього суддівського корпусу та проведення конкурсів з метою формування нового складу Верховного Суду та суддів нижчих рівнів.

До складу Верховного Суду на прозорих засадах мають бути обрані не більше 200 суддів. Забезпечення вчасного та якісного проведення конкурсу й добір компетентних і добросовісних суддів є запорукою побудови нової, ефективної й відкритої судової системи, адже особи, які будуть призначені на посади суддів Верховного Суду, визначатимуть майбутню судову практику всієї країни.

Саме тому проведення зазначеного конкурсу є національним проектом а тому необхідно докладати всіх зусиль, щоб зробити процес проведення конкурсу максимально гласним та прозорим, а також таким, що відповідатиме найвищим міжнародним стандартам у сфері судочинства.

Основним завданням проведення конкурсу на зайняття посади суддів є добір суддів за трьома основними, передбаченими законом, критеріями: 1) компетентності (професійної, особистої, соціальної тощо), 2) професійної етики та 3) доброчесності. При цьому необхідно акцентувати увагу, що в конкурсі до Верховного суду України можуть приймати участі судді, адвокати і науковці. Безумовно що в процесі кваліфікаційного оцінювання необхідно враховувати специфіку.

Показники відповідності судді критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення: відповідність кандидата на посаду судді критерію професійної компетентності оцінюється (встановлюється) за такими показниками: рівень знань у сфері права, у тому числі рівень практичних навичок та умінь у правозастосуванні; уміння та навички проведення судових засідань та ухвалення судових рішень; фахова діяльність; діяльність щодо підвищення фахового рівня.

З прийняттям нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (надалі Закон) в нашій державі запроваджуються новітні засади формування та функціонування судової влади. Важливим, у даному контексті, є розвиток інституту добору кадрів на посаду судді, тобто етап формування суддівського корпусу, який є найбільш відповідальним і таким, що визначатиме всю подальшу ефективність роботи усєї судової системи України. Необхідно підкреслити, що в діяльності судів виникає певний дисбаланс щодо кадрового забезпечення в силу різних обставин

Невипадково законодавством визначаються різні організаційно-правові форми щодо формування суддівського корпусу. Порядок добору та призначення на посаду судді регламентується частиною першою статті 70 Закону, в якій зазначається, що проходження кандидатами на посаду судді спеціальної підготовки є однією зі стадій загальної процедури добору на посаду судді, якій передують ще вісім стадій, зокрема: 1) прийняття рішення про оголошення добору кандидатів на посаду судді; 2) розміщення відповідного оголошення на офіційному веб-сайті Комісії; 3) подання особами, які виявили намір стати суддею, до Комісії відповідної заяви та

документів, визначених Законом; 4) здійснення Комісією перевірки відповідності цих осіб установленим Законом вимогам до кандидата на посаду судді на основі поданих документів; 5) допуск Комісією осіб, які за результатами перевірки на час звернення відповідають установленим цим Законом вимогам до кандидата на посаду судді, до участі у доборі та складенні відбіркового іспиту; 6) складення особою, допущеною до участі у доборі, відбіркового іспиту; 7) встановлення Комісією результатів відбіркового іспиту та їх оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті; 8) проведення стосовно осіб, які успішно склали відбірковий іспит, спеціальної перевірки в порядку, визначеному законодавством про запобігання корупції, з урахуванням особливостей, визначених Законом.

Особливою процедурою добору кандидатів на посаду судді є добір з числа осіб, які мають стаж роботи на посаді помічника судді що найменше три роки. Особливості проведення такого добору визначаються відповідним рішенням Комісії. (частина друга статті 70 Закону).

Згідно зі статтею 77 Закону спеціальна підготовка кандидата на посаду судді включає теоретичну та практичну підготовку судді в Національній школі суддів України. Програму, навчальний план та порядок її проходження за рекомендацією Національної школи суддів України затверджує Комісія.

Строк проведення такої підготовки чітко визначений частиною третьою статті 77 Закону та становить дванадцять місяців.

Практична частина спеціальної підготовки повинна знайти свій вираз, зокрема у стажуванні кандидата на посаду судді у відповідних судах з метою ознайомлення з реальними повсякденними проблемами, що мають місце у діяльності суду та судді. Таке стажування проводиться у зв'язку з тим, що теоретична частина на дає можливості на належному рівні забезпечити оволодіння кандидатом тим обсягом знань, умінь і навичок, якими повинен володіти суддя в Україні. Практична частина дозволяє особам безпосередньо ознайомитися з усіма повсякденними аспектами діяльності суду та судді, а також оволодіти рівнем знань, необхідним для вирішення окремих питань.

У той же час особа, яка має що найменше три річний досвід роботи на посаді помічника судді, таким обсягом знань очевидно вже володіє. Помічник судді забезпечує виконання суддею відповідних повноважень та сприяє здійсненню правосуддя. Тобто помічник судді здійснює підбір актів законодавства та матеріалів

судової практики, які необхідні для розгляду конкретної судової справи; бере участь у попередній підготовці судових справ до розгляду, за дорученням судді готує проекти запитів, листів, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи, проекти судових рішень, інших процесуальних документів, які приймаються суддею або під головуванням судді, виконавчих документів; здійснює оформлення копій судових рішень для направлення сторонам у справі та іншим особам, які беруть участь у справі відповідно до вимог процесуального законодавства, контролює своєчасність надсилання копій судових рішень тощо. За дорученням судді помічник контролює надходження та приєднання до судової справи відповідних матеріалів; координує роботу секретаря судового засідання та надає йому методичну та практичну допомогу, в тому числі із забезпечення фіксування судового процесу технічними засобами; здійснює підготовку та оформлення статистичних даних, звітів, узагальнень, інформації про кількість і стан розгляду суддею справ усіх категорій; аналізує повідомлення засобів масової інформації з питань судочинства, готує пропозиції щодо необхідності реагування на такі повідомлення відповідно до чинного законодавства виконує багато інших доручень судді, що стосуються організації розгляду судових справ.

Таким чином помічник судді вже має певний практичний досвід, обізнаний з сутністю роботи судді та відповідного суду, володіє певними навичками та вміннями щодо суддівської роботи. А тому для цієї категорії кандидатів на посаду судді відсутня потреба в ознайомленні з тими аспектами, якими вона володіє вже досить тривалий час.

Ці обставини спонукають до того, щоб що найменше зменшити обсяг практичної частини підготовки кандидатів на посаду судді з числа помічників суддів.

Розробка ж програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, у тому числі для осіб з числа помічників суддів є компетенцією Національної школи суддів України, яка повинна рекомендувати її для затвердження Комісії.

Після отримання Комісією такої рекомендації вона буде предметом вивчення та обговорення між членами Комісії для вирішення питання про її затвердження.

За загальним правилом Закону взяти участь у спеціальній підготовці кандидатів на посаду судді мають право особи, які успішно склали відбірко вий іспит і пройшли спеціальну перевірку, перед-

бачену Законом. Якщо помічник судді відповідає критеріям передбаченим в законі(громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права що найменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою) то він має право приймати участь у конкурсі.

З огляду на викладене чіткі відповіді щодо обсягу та змісту особливостей добору кандидатів на посаду судді з числа помічників суддів, у тому числі строки проведення щодо них спеціальної підготовки знайдуть своє вирішення у законодавстві України.